

Перелік використаної літератури

1. Безклубенко С. Д. Теорія культури: навч. посіб. / С. Д. Безклубенко. – К. : КНУКіМ, 2002. – 264 с.
2. Борисенко В. К. Традиції і життєдіяльність етносу: на матеріалах святково-обрядової культури українців : навч. посіб. для студ. вищих навч. закл. / Київський нац. ун-тет ім. Т. Г. Шевченка. – К. : Універс., 2000. – 191 с.
3. Волошина Н. С. Писанкарство як вид декоративно-прикладного мистецтва. Електронний ресурс : <http://uk.wikipedia.org/wiki/>
4. Дубова Н. Використання освітньо-виховного потенціалу народних жудохніх традицій в процесі художньо-трудової діяльності школярів / Н. Дубова // Молодь і ринок. – 2009. – № 2. – С. 93-96.
5. Мослав В. О. Цінності писанкарства у навчально-виховному процесі / В. О. Мослав. Електронний ресурс: режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/>
6. Хоменко А. Моделювання педагогічних технологій виховання молоді на національно-культурних традиціях українського народу / А. Хоменко // Педагогічні науки. – 2010. – Вип. 1. – С. 21-27.

УДК 72.071(477)Городецький

ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ТВОРЧОГО СВІТОГЛЯДУ УКРАЇНСЬКОГО АРХІТЕКТОРА-ДИЗАЙНЕРА ВЛАДИСЛАВА ГОРОДЕЦЬКОГО

Савдід Альона Вікторівна

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка
м. Полтава

Анотація. У статті висвітлюються окремі аспекти формування основ художньо-творчого світогляду Владислава Городецького у процесі професійної архітектурно-дизайнерської діяльності.

Ключові слова: культура, художньо-творчий світогляд, архітектурно-дизайнерська діяльність, архітектурний дизайн, біографічні відомості.

Динамічні зміни, які відбуваються сьогодні в соціально-економічному, політичному та духовному житті світового співтовариства, вимагають вироблення нових підходів до підготовки висококваліфікованих й конкурентоспроможних кадрів в усіх сферах життя і, зокрема, у професійній освіті у сфері дизайну. Перспективним напрямом активізації модернізаційних процесів у вивченні дисциплін дизайнерського спрямування виступає розвиток творчої особистості майбутнього фахівця, а одним із векторів формування професіоналізму та фахової майстерності педагогічних кадрів у сфері дизайну – їх художньо-творчий світогляд.

Проблема світогляду привертала увагу філософів упродовж усієї історії людства. Вони тлумачили світогляд як систему переконань, принципів, ідеалів, вихідних цінностей, установок та уявлень людини про світ та її місце в ньому, які є основою орієнтації людини в житті та практичній діяльності; форму та засіб духовного опанування навколишньою дійсністю; як основу й особливу організацію свідомості та самосвідомості людини, через яку вона сприймає, осмислює, оцінює оточуючий світ, визначає і переживає своє місце в ньому (Аристотель, Сократ, Г. Сковорода, Е. Гуссерль, Р. Арцишевський, М. Бахтін, Л. Виготський,

М. Каган, С. Рубінштейн, П. Якобсон та інші).

Спираючись на філософсько-естетичні концепції та наукові дослідження світогляду особистості педагогіка та психологія розглядає проблему художньо-творчого світогляду з практичної точки зору, аналізуючи форми, методи та шляхи його формування в навчально-виховному процесі. Так, вони пов'язують процес становлення художньо-творчого світогляду зі самовихованням та самовдосконаленням особистості, акцентують увагу на орієнтаційній та регулятивній функціях, які визначають спрямованість, особливості набуття знань і вмінь, напрями її поведінки, наголошують на діяльнісному аспекті світогляду, що передбачає готовність та вміння користуватися набутими знаннями, пов'язують зі специфічною духовною діяльністю людини. Варто відзначити, що світогляд – максимально узагальнений духовний феномен, архітектоніка якого складається з таких компонентів як погляди, знання, уявлення, поняття, оцінки, ідеали, позиції, принципи, переконання, що регулюють духовно-творчу активність особистості, детермінують її ставлення до життя: світу природи, культури, суспільного буття, до людей і самого себе [4, с. 10-11]. Загальновідомо, що у формуванні художньо-творчого світогляду важливу роль відіграє архітектурний дизайн, в якому фіксується та сконцентровано виражається досвід світоглядного самовизначення.

Архітектура і дизайн – два поняття, тісно пов'язані між собою. Їх симбіозом є архітектурний дизайн – комплексне проектування середовищних об'єктів. Архітектурний дизайн дозволяє створювати такі об'єкти, які вже при проектуванні розглядаються як складові частини естетичної організації архітектурного середовища. Завдяки таким комплексним рішенням, об'єкти архітектури стають не просто спорудами, вони впливають на формування умов життя і вигляд сучасних міст. Виникнувши з реальної потреби й пізніше розвинувшись у форму суспільної свідомості, архітектурний дизайн зворотно впливає на людину, формуючи її “духовний світ”, внутрішнє свідомо-психічне життя особистості, що здійснює свої духовні потенції в практичній суспільно корисній діяльності. Саме через естетичну свідомість архітектурний дизайн впливає на духовний світ людини, її світогляд. Воно задовольняє одночасно різні духовно-культурні потреби, зокрема – в знанні, в комунікації, в соціальній орієнтації, в моральних цінностях та в естетичних позиціях. Світоглядна проблематика є органічною й закономірно зумовленою для самого змісту архітектурного дизайну, його художньої форми.

Архітектура і дизайн – два поняття, тісно пов'язані між собою. Їх симбіозом є архітектурний дизайн – комплексне проектування середовищних об'єктів. Архітектурний дизайн дозволяє створювати такі об'єкти, які вже при проектуванні розглядаються як складові частини естетичної організації архітектурного середовища. Завдяки таким комплексним рішенням, об'єкти архітектури стають не просто спорудами, вони впливають на формування умов життя і вигляд сучасних міст.

Для визначення особливого типу духовно-практичного освоєння дійсності засобами архітектурного дизайну (сфера архітектурно-будівельної діяльності, спрямована на формування об'єктів і споруд масового призначення: рядових житлових, громадських і виробничих будівель та відкритих міських просторів) у наукових джерелах використовують поняття художньо-творчого світогляду. Термін “художньо-творчий світогляд” вказує насамперед на джерело інформації (все, що стосується архітектури та дизайну) та на характер ставлення до мистецтва й вираженого в ньому змісту.

Екстраполюючи дані тенденції у сферу професійної освіти, слід зазначити, що високоякісна підготовка майбутніх педагогів у сфері дизайну ґрунтується на істотному збагаченні функцій освітнього процесу в напрямку чіткого окреслення орієнтування студентів на творчий саморозвиток. У цьому контексті художньо-творчий світогляд є складовою загального світогляду і формується внаслідок залучення здобувача вищої освіти до художньої культури людства під впливом архітектурно-дизайнерського середовища, професійної освіти, самоосвіти та власної творчої реалізації.

Поняття культури (від лат. cultura – оброблення, вирощування, в педагогічному контексті – освіта, навчання, виховання) охоплює сукупність практичних, матеріальних і

духовних надбань суспільства, які відображають його історично досягнутий рівень розвитку і втілюються в результатах продуктивної діяльності людини, зокрема у галузі освіти та дизайнерської творчості. Водночас термін «культура» характеризує рівень освіченості окремої людини, формування художньо-творчого світогляду, що органічно взаємопов'язує: досвід, знання, свідомість, почуття, волю, – є найважливішим завданням сучасної дизайн-освіти [7, С. 48]. Своєрідність мистецтва, на думку авторки, полягає в тому, що воно потребує від людини здатності розуміти смисл твору, і усвідомлювати свої переживання і думки. Тому мистецтво, з одного боку, підноситься над людиною, а з іншого – людина сама відкриває себе мистецькому світові, завдяки чому він стає здобутком власного духу особистості. Загальновизнаною є думка про те, що «світоглядність становить найважливішу функцію мистецтва, його домінанту, з якої випливають усі інші функції: виховна, соціально-організуюча, комунікативна, аксіологічна. Основою світогляду є знання та індивідуальний досвід особистості, що характеризують гносеологічну функцію мистецтва» [7, С. 51].

І. Савенко обґрунтовує «необхідність синтезування традиційно технологічних знань з художніми» [8, С. 247], що є головним результатом освітнього процесу: будь-яка діяльність, в тому числі і конструкторська, пов'язана з поняттям краси. Співвідношення художньої і конструктивної діяльності є одним із складних і важливих питань естетики. Із цього співвідношення витікають складні взаємозв'язки проєктно-дизайнерської і трудової діяльності. В результаті цього дизайнерська сфера діяльності людини, зокрема об'єкти праці, розглядається як витвір мистецтва [7, С. 250].

Розглядаючи процес формування художньо-творчого світогляду, слід відзначити, що він, будучи системою особистісно оцінних поглядів фахівця на професійну діяльність, визначає вчинки і дії особистості «...модель формування професійного світогляду має такі компоненти: цільовий, змістовий, організаційний, технологічний, діагностично-моніторинговий. Методологічну основу складають такі дослідницькі підходи: особистісно-орієнтований, який визнає особистісний розвиток як процес і результат освоєння соціально значущої діяльності; системний як забезпечення єдності усіх складових процесу формування фахівця (мета, завдання, зміст, методи, засоби, форми діяльності); діяльнісний, як визнання професійної діяльності людини такою, яка здатна перетворювати навколишню дійсність з метою досягнення суспільної гармонії; середовищний, як визнання професійного розвитку і самореалізації та прийняття цінностей природи, суспільства і людини як основних; компетентнісний, як оволодіння професійними компетенціями, необхідними для прийняття рішень та усвідомлення соціальної відповідальності за свою діяльність; культурологічний, як визнання необхідності врахування культурних цінностей середовища та цінностей людей інших національностей» [1].

У контексті викладеного цікавим видається художньо-творчий світогляд Владислава Городецького – українського архітектора, дизайнера, інженера, художника.

Біографічні відомості про Владислава Городецького містяться в багатьох мистецтвознавчих працях. Кількість джерел, у яких висвітлено історію життя і творчості зодчого за бібліографічним покажчиком «Владислав Городецький», укладеним Державною науковою архітектурно-будівельною бібліотекою імені В. Заболотного, свідчить, що впродовж 1960-1999 р. р. згадки про його творчість, публікації фотографій архітектурних шедеврів митця розміщені в більш ніж 220 джерелах [2]. Їх число постійно збільшується, як і зростає інтерес до творчості великого майстра.

Лешек Дезидерій Владислав Городецький, відомий на Україні як Владислав Владиславович Городецький, походить із старовинного польського шляхетного роду. Народився він 23 травня 1863 р. в селі Шолудьки Брацлавського повіту Подільської губернії (нині Немирівський район Вінницької області). До наших днів масток Городецьких не зберігся, оскільки був зруйнований під час Жовтневої революції.

Початкову освіту Владислав Городецький отримав в Одесі в реальному училищі (1879 – 1885 рр.). Найбільше любляв малювати; у п'ятому класі за успіхи в навчанні був відзначений похвальною грамотою Імператорської академії мистецтв. Продовжив освіту в

Академії мистецтв в Санкт-Петербурзі, яку закінчив у 1890 р. Ще студентом В. Городецький два роки працював помічником архітектора Київського навчального округу, тому не дивно, що молодий зодчий, якому з дитинства були притаманні фантазія і відчуття прекрасного, вирішив назавжди залишитися в Києві, де йому довелося жити і творити більше тридцяти років.

Творча діяльність Владислава Городецького в Києві почалася на зламі двох сторіч, коли в країні створювалися нові економічні відносини, що сприяли розвитку архітектурно-будівельної справи. У цей час з'явилися нові будівельні матеріали – цемент, залізобетон, металеві конструкції, що обумовили появу нового напрямку в архітектурі. Передбачивши велике майбутнє нового матеріалу – залізобетону, В. Городецький бере активну участь у створенні цементної фабрики «Фор», яка спеціалізувалася на виробництві цементу, важливої складової частини бетону. Він проєктує (1897 р.) корпуси цементної фабрики й активно рекламує цемент і залізобетон, використовуючи їх у своїй інженерно-конструкторській практиці. Київ того періоду переживав початок так званої «будівельної лихоманки». У місті вже підіймалися багатоповерхові будівлі, діяв водопровід, дала струм Перша центральна електростанція. З характерною йому енергією молодий зодчий заглиблюється в роботу.

1895 року, через п'ять років після закінчення Академії мистецтв, В. Городецький бере участь у двох великих проєктах, які стали помітним явищем в архітектурному житті Києва: планування та розширення маєтку відомого київського медика, професора Університету Св. Володимира Ф. Меринга, в ході реалізації якого були прокладені та швидко забудовані вулиці Миколаївська, Ольгінська, Мерингівська і Нова; а також плануванні та спорудженні Київської сільськогосподарської і промислової виставки, яка відкрилася на схилах Черепанової гори в 1897 р. За проєктом Владислава Городецького на виставці були зведені оригінальні дизайнерські павільйони графів Потоцьких [9].

За кілька років молодий архітектор В. Городецький робить блискучу кар'єру: отримує статус провідного архітектора, стає відомою в місті особою і наближається до багатой київської еліти. Владислав Городецький був не тільки талановитою людиною, спеціалістом високого класу, але й прекрасно знав і вмів використовувати архітектурні стилі різних часів і народів. Вражаючою була працездатність видатного зодчого, про що свідчить той факт, що найбільш відомі свої творіння, які є окрасою столиці України й донині, він створив майже одночасно [3, 10].

Упродовж п'яти років (1898-1903 рр.) Владислав Городецький побудував Міський Музей (нині – Національний художній музей України на вулиці Михайла Грушевського, в стилі класицизму, керував будівництвом однієї з найцікавіших споруд – римо-католицького собору Святого Миколая (нині – Дім камерної і органної музики) в стилізованих готичних формах, зводив приміщення Караїмської кенаси у мавританському стилі.

На початку 1901 р. з'явилася можливість придбати нерухомість і заявити про себе, свій смак, характер і талант. Вибравши непридатну, а тому дешеву ділянку землі, розміщену на крутосхилі, В. Городецький придбав її в кредит. Смілива ідея була з успіхом утілена в життя. Сприяв цьому Антон Страус – гірничий інженер, який спроектував складний за конструкцією, але надійний фундамент. Він зводився із застосуванням бетонних паль, які забили на глибину близько 5 метрів.

У цьому будинку В. Городецький утілює свої мисливські захоплення, творчу фантазію, бажання змінити застарілі форми і традиції. Оригінальна будівля й до сьогодні захоплює і вражає, вона переносить спостерігача в казковий, овіяний мрією світ. «Химери» на цій будівлі, які дивують своєю незвичайністю, майстерно виконав із бетону за ескізами В. Городецького відомий у той час італійський скульптор Еліо Сала. Особняк В. Городецького різко відрізнявся від відомих споруд тих часів (нічого подібного не було і в Європі). Розмах його специфічного декору не мав аналогів. Споруда вражає поєднанням стильових алогізмів і парадоксів [4].

У цілому на Україні В. Городецький реалізував десятки проєктів. Своєму рідному краю він залишив одну з перлин творчої фантазії – мавзолей графів Потоцьких в селі Печери Тульчинського району. Будівля виконана в стилі романської архітектури. У Черкасах (1903 –

1905 р. р.) зодчий спорудив вишукану будівлю в стилі модерн для жіночої гімназії, у с. Мошни – двоповерхову лікарню. У Сімферополі побудував власний завод вуглекислоти та штучної криги, а в Євпаторії звів для себе будинок для відпочинку.

Владислав Городецький був одружений з дочкою відомого київського підприємця німецького походження Корнелією Марр (1871–1962 р. р.). Вони мали двох дітей. Революційні події змусили сім'ю Городецьких залишити Київ у 1920 р. та емігрувати до незалежної Польщі. Там В. Городецький працював у Міністерстві громадських робіт у Варшаві. У цей період він розробив проєкт балтійського курорту Хель, займався реставрацією старовинного палацу Вишневецьких у Вишнівці на Тернопільщині.

У 1924-1928 р. р. досвідчений архітектор очолив проєктне бюро, створене для розвитку комунального господарства кількох польських міст на кошти від інвестицій, наданих американською фірмою Henry Ulen & Co. За проєктами Городецького було побудовано торгові ряди й водогінні споруди в місті Пьотркуві Трибунальському, казино в Отвоцьку, критий басейн у Згіржу. Усі ці об'єкти збереглися і служать новим поколінням, нагадуючи про натхненну працю великими зодчого.

1928 р. Владислава Городецького запросили до Ірану на посаду головного архітектора синдикату, який займався прокладанням залізничних шляхів. Ряд дослідників творчості видатного архітектора стверджують, що в Тегерані на замовлення уряду за проєктами В. Городецького споруджені театр, вокзал, розкішний палац для шаха, фешенебельний готель. Однак дослідникам не вдалося виявити підтвердження авторства Владислава Городецького.

Окрім архітектури В. Городецький захоплювався ювелірною справою, виготовляв гравюри, писав акварелі, розробляв дизайн акторських костюмів для своєї дружини і театру, малював ескізи театральних декорацій, вітражів, шпалер, тканин, взуття та одягу, проєктував меблі, розписував плафони, обробляв камінь і оформляв книги. Таким чином, він виявляв свій художньо-творчий світогляд.

3 січня 1930 р. Владислав Городецький відійшов у вічність через серцевий напад. Похований він на тегеранському римо-католицькому цвинтарі Долаб.

Життєвий і творчий шлях славетного українського архітектора, дизайнера, інженера, художника Владислава Городецького за радянських часів не досліджувався й не популяризувався. «Провиною» зодчого вважався факт еміграції до «панської» Польщі. Лише в 1993 р., до 130 – річчя від дня народження митця, кияни мали нагоду публічно вшанувати його пам'ять. 1996 року чудова вулиця в центрі Києва, яку сто років перед тим він розплановував, творив на ній, – отримала нову назву: вулиця Архітектора Городецького [10]. Відтоді розпочалося повернення із забуття видатного українського зодчого Владислава Городецького та його творчості.

Перелік використаної літератури

1. Басарина А. В. Использование принципов арт-дизайна при создании оригинальной коллекции. 2013. Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/ispolzovanie-printsipov-art-dizayna-pri-sozdanii-originalnoy-kollektsii>.
2. Владислав Городецький (1863-1930): Бібліограф. покажч. / Держ. наук. архіт.-буд. б-ка ім. В. Г.Заболотного; [Уклад. О. Б. Шинкаренко; редкол. : Г. А. Войцехівська (відп. ред.) та ін.]. Київ : Укрархбудінформ, 1999. – 42 с. : іл. – (Видатні зодчі України).
3. Гойденко О. Творіння Городецького / О. Гойденко // Порадниця. 2013. – № 22. – С. 1-2.
4. Іваницька Н. Архітектор з химерами (На вулиці Банковій у Києві славнозвісний «Будинок з химерами» - дивовижний витвір архітектора Городецького) / Н. Іваницька // Міжнародний туризм. 2006. – № 3. – С. 94-101.
5. Малаков , Д. «Нехай йому чужа земля буде легкою» : відомі постаті / Д. Малаков // Пам'ять століть. 2008. – № 3. – С. 110-12.
6. Ольховська, І. Ф. Людина-легенда. Владислав Городецький / І. А. Ольховська,

О. М. Тюленєва // Позакласний час. – 2013. – № 7-8. – С. 2-25.

7. Риждова І. С. Дизайнерська діяльність: сутність, структура, механізм і спрямованість. Гуманітарний вісник ЗДА. Вип. 22. 2005. С. 156-169.

8. Савенко І. Обґрунтування організаційно-педагогічних умов викладання дизайнерських дисциплін у закладах освіти. Дизайн-освіта майбутніх фахівців: теорія і практика [Електронний ресурс] : матеріали II Всеукр. наук.-практ. заочної конф., (21–22 берез. 2017 р., м. Полтава) / уклад. Є. В. Кулик, І. В. Савенко ; Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка, каф. основ виробництва та дизайну. – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2017. – 258 с. – Режим доступу : <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/7766>.

9. Сисоева , Н. Видатний зодчий Києва / Н. Сисоева // Шкільний світ. 2013. – № 8. – С. 15-19.

10. Сургай О. Видатний архітектор В. Городецький / О. Сургай // Історія України. 2003. – № 9. – С.16-17.

УДК 821.161.2Грінченко-2

НАЗВИ ОДЯГУ ТА ПРЕДМЕТІВ ІНТЕР'ЄРУ В ХУДОЖНІХ ТВОРАХ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

Григор'єва Ольга Олександрівна

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка
(м. Полтава)

Анотація. В статті аналізуються назви предметів одягу та інтер'єру у прозі Бориса Грінченка, визначається їх роль як художнього засобу.

Ключові слова: назви одягу, назви предметів інтер'єру, художній дискурс.

Борис Грінченко – видатний український педагог, етнограф, фольклорист, письменник, перекладач, мовознавець, громадський діяч – залишив по собі величезний спадок, вивчення якого й сьогодні не втратило актуальності. Грінченко найбільш відомий як автор чотиритомного «Словаря української мови». Однак його роль у становленні й розвитку української літературної мови не обмежується цією видатною працею. Борис Грінченко зробив значний внесок у створення теоретичних засад української літературної мови, формування і вдосконалення мовних норм, збагатив науковий, публіцистичний, епістолярний, художній стилі. Через художні твори письменника в літературну мову ввійшло чимало діалектизмів, слів з живої народної мови, що збагатили лексичну систему сучасної авторові мови і донесли до нас колорит народного мовлення першої половини XIX століття.

Об'єктом нашого дослідження стали назви одягу та предметів інтер'єру в художніх творах Бориса Грінченка, позаяк ці лексеми, з одного боку, створюють яскравий національний колорит і збагачують мову живими народними словами, а з іншого – відіграють важливу композиційну роль як засіб характеристики літературних героїв.

Мовознавчий доробок Бориса Грінченка вивчався багатьма дослідниками. Предметом їхньої уваги ставав частіше за все тлумачний словник .

М. Пилинський, О.Тараненко, В. Ващенко, С. Головащук, А. Бурячок, Л. Паламарчук досліджували словник з погляду теоретичних засад і практики його укладання, В. Винник, О. Муромцева, А. Поповський – з погляду загальних тенденцій розвитку української мови першої половини XIX століття. Піддавалася дослідженню і мова художніх творів Бориса Грінченка. Структуру художнього слова письменника вивчали М. Коломієць, М. Возний, К. Глуховцева, діалектизми та іншомовні слова у художніх творах – О. Скорик, І. Муромцев.

Актуальним залишається вивчення окремих лексико-семантичних груп та їхньої ролі в художньому доробку Бориса Грінченка.